Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування

БОРТНЮК ТЕТЯНА ЮРІЇВНА

УДК 330.322.001.76:658.261(477)

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Рівне – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Павліха Наталія Володимирівна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та
управління проектами

Офіційні опоненти: доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
Чукаєва Ірина Костянтинівна,
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»,
головний науковий співробітник відділу розвитку
виробничої інфраструктури

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Мельник Олександр Васильович,
Науково-дослідний економічний інститут Міністерства
економічного розвитку і торгівлі України, завідувач відділу
енергетичної політики та енергетичної безпеки

Захист відбудеться «30» червня 2015 року о 13 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 47.104.03 в Національному університеті водного господарства та природокористування за адресою: 33000, м. Рівне, вул. Соборна, 11

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету водного господарства та природокористування за адресою: 33028, м. Рівне, вул. Приходька, 75

Автореферат розісланий «29» травня 2015 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук Н.Е. Ковшун

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Енергоефективність є пріоритетним напрямом енергетичної політики більшості країн світу, що обумовлено вичерпанням невідновлюваних паливно-енергетичних ресурсів, відсутністю реальних альтернатив їх заміни, наявністю ризиків при їх виробництві і транспортуванні. Вона виступає критерієм якості функціонування економічної моделі держави, злагодженої взаємодії між суб'єктами господарювання, населенням та органами влади. З огляду на важливість проблеми заощадження енергії в глобальному масштабі практично у всіх країнах світу здійснюється комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів та енергозбереження.

В Україні енергоефективність виступає важливим елементом державної політики, адже забезпечення енергетичної безпеки країни є одним із пріоритетів розвитку національної економіки. Підвищення енергоефективності економіки України дозволяє подолати її енергозалежність, особливо в умовах сьогодення, а також розв'язати питання ненадійності енергопостачання, високих цін на енергоресурси, економічних та екологічних збитків. З огляду на це виникає об'єктивна потреба проведення дослідження інноваційних та інвестиційних механізмів ефективного використання енергії, запровадження яких є стратегічним підходом для зниження енергоємності валового внутрішнього продукту та підвищення конкурентоспроможності країни у довгостроковій перспективі.

Питання енергоефективності економіки та інноваційно-інвестиційних механізмів її підвищення знайшли відображення в наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників, серед яких: В. Бараннік, І. Башмаков, П. Безруких, Є. Бережний, Є. Галиновський, В. Геєць, В. Григоровський, Г. Джумальдегієва, Г. Дзяна, Д. Дрожжин, С. Єрмілов, В. Жовтянський, В. Коміренко, Г. Копець, І. Кузник, О. Лапко, З. Люльчак, Н. Мамонтова, О. Мельник, М. Мітрахович, А. Праховник, М. Римар, Н. Савіна, Б. Стогній, О. Суходоля, В. Тонкаль, Л. Федулова, І. Чукаєва, А. Шидловський. Високо оцінюючи наукові напрацювання учених з даної проблематики, слід зауважити, що вони не охоплюють усього комплексу теоретично-методологічних і практичних завдань щодо удосконалення механізмів регулювання ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів та енергозбереження. Складність, багатоаспектність та важливість вивчення науково-практичного завдання інноваційно-інвестиційного забезпечення підвищення енергоефективності національного господарства з урахуванням сучасних тенденцій та пріоритетних шляхів розвитку енергетики в умовах глобалізації, євроінтеграції та екологоорієнтованої моделі розвитку зумовили вибір теми дослідження, визначили його мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Основні результати дисертаційної роботи отримано в процесі безпосередньої участі автора у здійсненні науково-дослідної роботи кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, зокрема, при виконанні тематики науково-дослідної роботи кафедри «Трансформація зовнішньоекономічної діяльності України в умовах реалізації

європейського вибору» (довідка № 03-31/02/3858 від 04.12.2014), а також в рамках виконання держбюджетних тем «Єврорегіон «Буг»: передумови та стратегічні пріоритети сталого просторового розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000580), де автором досліджено енергетичний потенціал регіону та обґрунтовано стратегічні заходи підвищення ефективності його використання, та теми «Єврорегіон «Буг»: ринкова трансформація в умовах міжрегіональної інтеграції» (державний реєстраційний номер 0111U002147), де автором визначено напрями удосконалення механізмів підвищення енергоефективності країни, регіонів тощо.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка інноваційно-інвестиційних механізмів підвищення енергоефективності національної економіки.

Для досягнення мети роботи передбачено виконання таких завдань:

– визначити сутність енергоефективності та її значення у національному господарстві;

– розкрити механізми реалізації державної політики енергоефективності в Україні;

– проаналізувати світовий досвід використання інноваційно-інвестиційних механізмів підвищення енергоефективності економіки;

– здійснити оцінку енергоефективності економіки України та визначити особливості її забезпечення;

– охарактеризувати сучасний стан та провести аналіз розвитку відновлювальної енергетики в Україні;

– виявити причини та фактори недієвості механізмів підвищення енергоефективності;

– розкрити стратегічні напрями удосконалення механізмів підвищення енергоефективності національної економіки;

– обґрунтувати інноваційні підходи до управління енергоефективністю та визначити інвестиційні інструменти у цій сфері.

Об’єктом дослідження є процеси інноваційного та інвестиційного забезпечення підвищення енергоефективності національного господарства.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні основи інноваційно-інвестиційного забезпечення підвищення енергоефективності національної економіки.

Методи дослідження. Методичні засади підвищення енергоефективності національної економіки базуються на фундаментальних положеннях економічної теорії та політекономії, класичних і сучасних теоріях управління, економіки та управління національним господарством, інноваційної економіки тощо. Розробка теоретико-методичних та прикладних засад інноваційно-інвестиційного забезпечення підвищення енергоефективності здійснювалася на базі системного підходу, який дозволив комплексно розглянути процеси підвищення енергоефективності у діалектичній єдності з державною економічною політикою.

У процесі дослідження застосовувались загальноприйняті в економічній науці методи вивчення: монографічний, історико-логічний, системно-структурний, які

дозволили ґрунтовно вивчити і дослідити теоретико-методологічні основи забезпечення енергоефективності національної економіки, інноваційно-інвестиційні механізми її підвищення; економіко-статистичні методи для проведення причинно-факторного аналізу недієвості механізмів підвищення енергоефективності; методи наукового узагальнення та синтезу для обґрунтування стратегічних напрямків і підходів удосконалення управління енергоефективністю.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України; наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, в яких висвітлені фундаментальні положення щодо енергозбереження та енергоефективності, механізми реалізації державної політики енергоефективності, досвід використання інноваційно-інвестиційних механізмів її підвищення, статистичні дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Волинській та Дніпропетровській областях; аналітичні і статистичні дані Міжнародного енергетичного агентства, Світової вітроенергетичної асоціації та рішення міжнародних форумів; результати власних досліджень автора, аналітичні розрахунки автора, виконані у процесі дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів і особистий внесок автора полягають у поглибленні теоретичних засад, обґрунтуванні необхідності та розробки напрямів удосконалення інноваційно-інвестиційних механізмів підвищення енергоефективності національної економіки.

Основні положення дисертації, що визначають її новизну і виносяться на захист, полягають у наступному:

удосконалено:

– визначення сутності енергоефективності національної економіки, що, на відміну від існуючих тлумачень, розглядається як якісний стан економіки країни, який передбачає економічно доцільне та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів із метою забезпечення потреб суспільства в них при дійсному рівні розвитку техніки та технології, дотриманні вимог до збереження навколишнього природного середовища;

– теоретико-методичні засади державної політики енергоефективності, які, на відміну від наявних, визначають її як систему, що базується на інноваційно-інвестиційних механізмах, розробка та реалізація яких сприятиме ефективному споживанню паливно-енергетичних ресурсів з виокремленням енергозбереження як головного чинника підвищення енергоефективності;

– науково-практичні рекомендації щодо удосконалення управління енергоефективністю національної економіки за допомогою застосування інноваційних підходів, які, на відміну від існуючих, базуються на запровадженні механізму державно-приватного партнерства та програми стимулювання інвестицій;

набули подальшого розвитку:

– стратегічні напрями удосконалення механізмів підвищення енергоефективності на основі поєднання системного та реалістичного підходів до процесу державного регулювання в цій сфері та виокремлення технологічної, структурної, економічної, нормативно-правової, організаційної, інноваційної складових;

– методичні підходи до оцінювання енергоємності валового регіонального продукту, що враховують вплив інновацій та інвестицій;

– концептуальні засади управління енергоефективністю національної економіки як сукупності інституцій та інструментів, спрямованих на зменшення енергоємності валового внутрішнього продукту, що передбачає визначення та реалізацію стратегічних цілей, завдань і цільових пріоритетів енергоспоживання;

– науково-практичні рекомендації щодо здійснення процесів підвищення енергоефективності на основі взаємоучасті та взаємодії державних, регіональних, місцевих органів влади і недержавних інституцій у процесі управління енергоефективністю;

– напрями вдосконалення цінової політики у паливно-енергетичному комплексі, запровадження яких забезпечить зменшення впливу паливно-енергетичних підприємств на розподіл суспільних ресурсів, подолання асиметрії у державній підтримці окремих енергетичних підприємств за рахунок інших, обмеження монопольних зловживань та запобігання трансфертному ціноутворенню.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значимість полягає у створенні теоретико-методичної бази, необхідної для удосконалення інноваційно-інвестиційних механізмів підвищення енергоефективності національного господарства.

Основні теоретичні та методичні положення дослідження впроваджені у роботу ПАТ «Волиньобленерго» (довідка № 03-3841 від 03.12.2014); Департаменту економічного розвитку і торгівлі Волинської обласної державної адміністрації (довідка № 959/02-11/2-14 від 04.12.2014); Волинської торгово-промислової палати (довідка № 19-22/01-3/555 від 03.12.2014).

Теоретико-методичні положення дисертаційної роботи можуть бути використані для прийняття практичних рішень керівниками і спеціалістами, органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування для опрацювання моделей підвищення енергоефективності національної економіки.

Основні теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації автора впроваджено у навчальний процес Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки під час підготовки навчально-методичних матеріалів, проведення лекційних та практичних занять («Сучасні проблеми економіки», «Менеджмент та маркетинг», «Економіка та зовнішньоекономічні зв’язки України», «Економіка регіонів», «Економіка транскордонного співробітництва», «Перехідні економічні системи», «Основи економічних теорій»), здійснення керівництва студентськими науково-дослідними роботами (довідка № 03-31/02/3859 від 04.12.2014).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі представлені в роботі наукові результати автором отримано особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використовуються лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача, про що вказано в переліку наукових праць.

Апробація результатів дослідження. Основні результати, положення та висновки дослідження обговорено й схвалено на 10 міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, серед яких – «Перспективи розвитку

економіки України: теорія, методологія, практика» (м. Луцьк, 2010 р.), «Интеграционные приоритеты Украины в современном геоэкономическом пространстве» (м. Сімферополь, 2010 р.), «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу» (м. Харків, 2010 р.), «Теорія і практика сучасної економіки» (м. Черкаси, 2010 р.), «Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво» (м. Луцьк, 2011 р.), «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2011 р., 2013 р.), «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 2011 р., 2014 р.), «Регіональна політика в Україні: сучасний стан та стратегія реформування» (м. Львів, 2014 р.).

Публікації. Результати проведених досліджень викладені у 24 опублікованих працях загальним обсягом 4,97 друк. арк., з яких 4,77 друк. арк. належать особисто автору. З них 10 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 14 – в інших виданнях, у тому числі 1 – в іноземному виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний обсяг роботи становить 180 сторінок, містить 9 таблиць, 16 рисунків і 16 додатків. Список використаних джерел містить 217 найменувань на 29 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, об’єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні основи дослідження механізмів енергоефективності»** визначено сутність поняття «енергоефективність», її значення у національному господарстві; розкрито механізми реалізації державної політики енергоефективності в Україні; проаналізовано світовий досвід використання інноваційно-інвестиційних механізмів підвищення енергоефективності економіки.

У роботі визначено енергоефективність як об’єктивну економічну категорію, що являє собою ефективність використання енергетичних ресурсів, характеризує зв’язок між їх кількістю, витраченою у процесі виробництва, і кількістю товарів і послуг, отриманих у результаті використання цих ресурсів. На основі уточнення та конкретизації наявних визначень сформовано авторську дефініцію «енергоефективність національної економіки» і запропоновано розглядати її як якісний стан економіки країни, що передбачає економічно доцільне та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів порівняно з іншими варіантами їх використання з метою забезпечення потреб суспільства в енергоресурсах при дійсному рівні розвитку техніки та технології, дотриманні вимог до збереження навколишнього природного середовища. З точки зору впливу енергозберігаючих заходів на різні сфери життєдіяльності людини та оцінки їх результативності у роботі визначено економічну, соціальну та екологічну енергоефективність.

Обґрунтовано, що енергозбереження – це діяльність, спрямована на раціональне використання та економне витрачання енергії та енергетичних ресурсів у національному господарстві за допомогою використання техніко-технологічних, економічних, правових та організаційних методів. Якщо енергозбереження полягає в кількісному зменшенні споживання енергії та енергетичних ресурсів, то енергоефективність передбачає їх економію за рахунок поліпшення якості їх споживання. У зв'язку з цим підвищення енергоефективності національної економіки має бути забезпечено сучасною державною політикою енергоефективності, що являє собою систему, що базується на інноваційно-інвестиційних механізмах, розробка та реалізація яких сприятиме ефективному споживанню паливно-енергетичних ресурсів з виокремленням енергозбереження як головного чинника підвищення енергоефективності.

На основі узагальнення наявних підходів запропоновано визначення механізмів підвищення енергоефективності як комплексного процесу взаємоучасті та взаємодії державних, регіональних, місцевих органів влади і недержавних інституцій у процесі управління енергоефективністю на основі раціонального використання енергії та паливно-енергетичних ресурсів для досягнення максимального ефекту від їх споживання (рис. 1). При цьому розробка та використання інновацій і залучення інвестицій є обов'язковою умовою, що сприяє успішній реалізації сучасної політики енергоефективності. Важелями підвищення енергоефективності визначено запровадження механізмів стандартизації, сертифікації, маркування, нормування, державного нагляду, енергопаспортизації, енергетичного аудиту тощо.

Визначено і охарактеризовано п'ять етапів розвитку системи регулювання енергоефективністю в Україні: 1994-2000 рр., коли формувалася адміністративна система регулювання енергозбереження; 2000-2005 рр., етап вдосконалення системи регулювання, розвитку стандартизації, впровадження певних програм, насамперед, у бюджетній сфері; 2005-2010 рр., який пов'язаний зі зміною механізму регулювання енергозбереження та значним зростанням цін на енергоносії; 2010-2014 рр. – впровадження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива; 2014 р. і діє дотепер, коли розроблено нову політику енергетичної незалежності України, що передбачає диверсифікацію енергопостачання, збільшення потужностей АЕС, ринкові тарифи в енергетиці та інтеграцію української енергетичної системи в Європейську мережу енергосистем ENTSO-E.

Виявлено, що сучасні механізми реалізації державної політики у сфері енергоефективності в Україні є громіздкими. Це ускладнює прийняття і виконання оперативних управлінських рішень та не дає можливості комплексного підходу до вирішення наявних проблем. Формування цілісної державної політики у сфері енергоефективності гальмується внаслідок декларативності законів, відсутності об'єктивної оцінки стану енергетичної безпеки, недосконалості інструментів державного регулювання, домінування галузевих і відомчих інтересів у процесі прийняття управлінських рішень, відсутності дієвого контролю за використанням

бюджетних коштів. Обґрунтовано, що відповідальність за розробку та реалізацію енергетичної стратегії має бути покладена на єдиний орган державного управління.

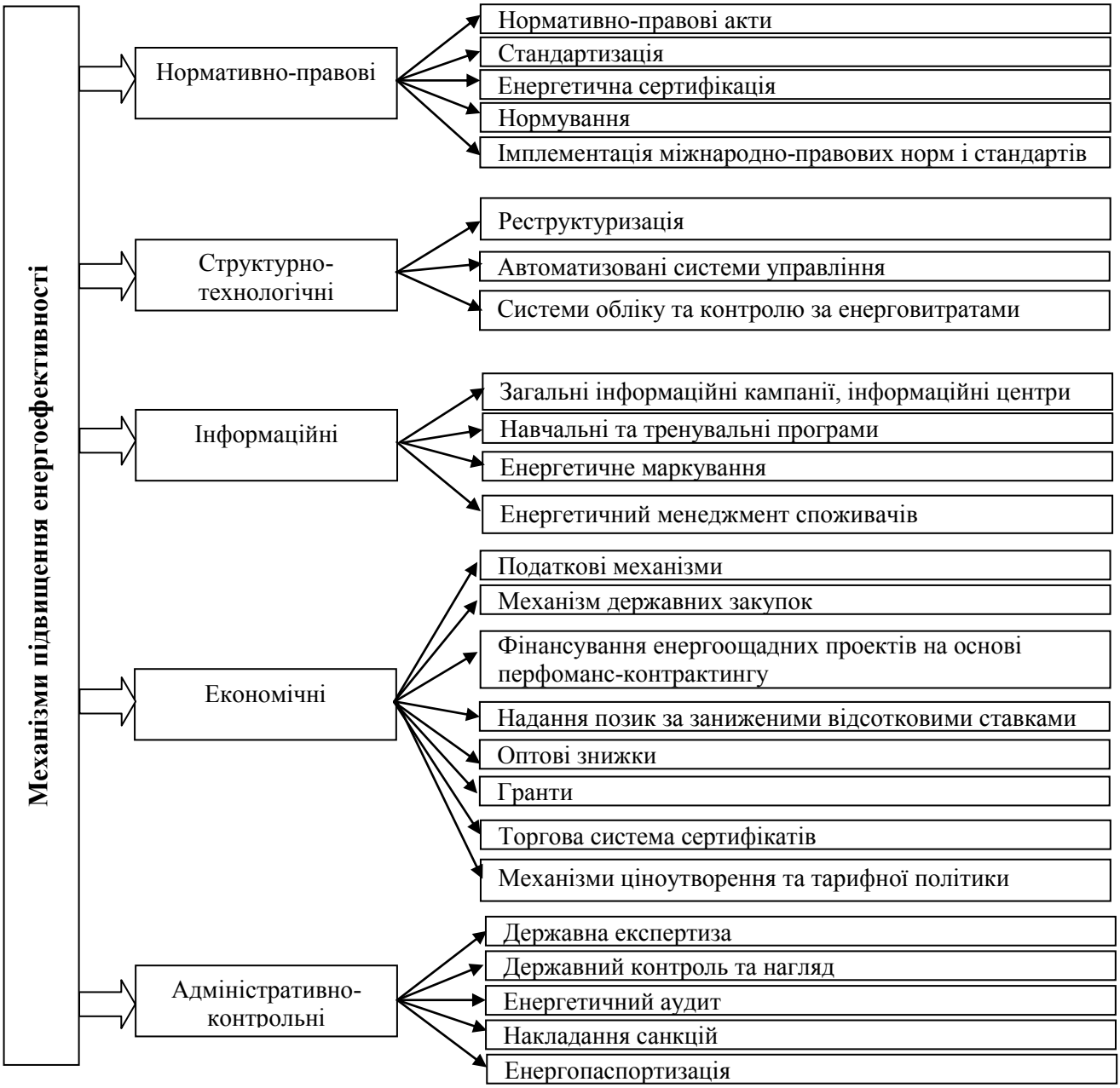

Рис. 1 – Механізми підвищення енергоефективності

Досліджено, що в розвинутих країнах світу розроблено економічно доцільну систему управління енергоефективністю із використанням таких інструментів, як енергоаудит, енергоменеджмент, податкові пільги та інші преференції, практика добровільних угод тощо. Вивчення досвіду стратегії підвищення енергоефективності в Данії, Ірландії, Польщі, Німеччині, США дозволило виявити інноваційно-інвестиційні механізми, серед яких – мотивація виробників енергетичного обладнання, стимулювання споживачів електроенергії до енергозбереження та інші. Виходячи із потреби забезпечення національних інтересів і досягнення енергетичної безпеки в Україні необхідним є налагодження

міжнародного співробітництва у сфері підвищення енергоефективності й інтеграція вітчизняної енергетичної системи в європейську мережу.

У другому розділі **«Характеристика та аналіз реалізації заходів підвищення енергоефективності національної економіки»** здійснено оцінку енергоефективності національної економіки, визначено особливості її забезпечення; охарактеризовано сучасний стан та проведено аналіз розвитку відновлювальної енергетики в Україні; виявлено причини і фактори недієвості механізмів підвищення енергоефективності у національному господарстві. З'ясовано, що в сучасних умовах енергоємність валового внутрішнього продукту України як енергодефіцитної країни зростає та є одним з найвищих показників у порівнянні з іншими регіонами світу (рис. 2).

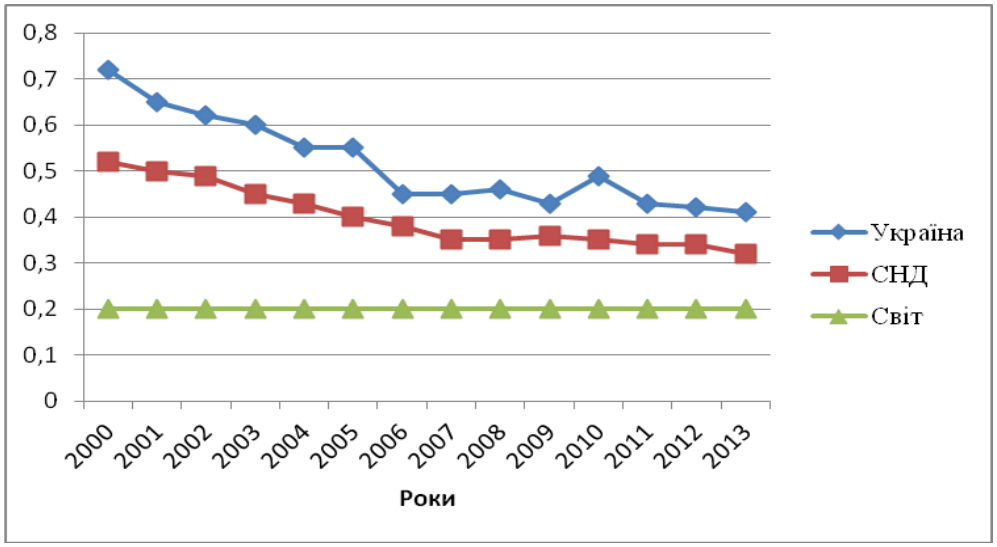

Рис. 2 – Динаміка енергоємності валового внутрішнього продукту України, СНД та світу протягом 2000-2013 років, т н. е./ 1000$ пкс

Наявна структура енергетичного балансу, 20-те місце в «рейтингу» найбільших світових споживачів енергії становлять значний ризик для енергетичної безпеки країни та одну із загроз національним інтересам. Причинами високої енергоємності економіки України виступають суттєве технологічне відставання базових галузей національної економіки від рівня розвинутих країн, високий ступінь зношення основних фондів технологічного та енергетичного обладнання, відсутність сучасних інноваційно-інвестиційних механізмів регулювання процесу енергозбереження тощо. Зменшується частка маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних технологій, освоєння виробництва інноваційної продукції.

З метою реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2030 року та досягнення енергетичної безпеки держави запроваджено Державну цільову економічну програму енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2015 роки (далі – Програми). Аналіз стану фінансування заходів цієї Програми показав на його низький рівень (табл. 1), що негативно позначилося на виконанні передбачених заходів, внаслідок чого не забезпечено зменшення обсягу споживання паливно-енергетичних ресурсів та оптимізацію структури енергетичного балансу України.

Таблиця 1 – Стан фінансування заходів Державної цільової програми енергоефективності та розвитку сфери виробництва енергоносіїв із відновлювальних джерел енергії й альтернативних видів палива

Джерела фінансування	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Державний бюджет				
план, млн. грн.	600,0	910,0	827,0	1766,8
факт, млн. грн.	101,4	282,0	57,0	0,0
% виконання	16,9	31,0	6,9	0
Місцеві бюджети				
план, млн. грн.	1800,0	2000,0	2300,0	2650,0
факт, млн. грн.	381,3	1416,1	492,4	585,0
% виконання	21,2	70,8	21,4	22,1
Інші кошти				
план, млн. грн.	12270,0	27940,0	40581,0	62880,0
факт, млн. грн.	159,0	7268,6	8238,1	9543,1
% виконання	1,3	26,0	20,3	15,2
Разом				
план, млн. грн.	14980,0	30850,0	43708,0	67296,8
факт, млн. грн.	558,1	8967,7	8787,5	10128,1
% виконання	3,7	29,1	20,1	15,1

Примітка. Складено на основі Пояснювальної записки до Звіту про результати виконання Програми за 2010–2013 роки

Важливим засобом підвищення енергоефективності визначено розвиток відновлювальної енергетики. Україна має потужній потенціал ринку регенеративної енергії та «зелених» проектів, володіє відповідною законодавчою базою у сфері відновлювальної енергетики, що містить економічні преференції. Враховуючи природні фактори та значну залежність України від імпортованих первинних енергоносіїв, розв’язання проблеми підвищення енергоефективності економіки країни можливе за умови стимулювання виробництва вітроенергетики.

Аналіз ефективності реалізації Комплексної програми будівництва вітрових електростанцій дозволив визначити причини її недієвості: недостатній рівень фінансового забезпечення; недоліки системи управління бюджетними коштами; відсутність механізму залучення коштів, отриманих від реалізації електроенергії, виробленої вітровими електростанціями; недоліки стратегічного планування й несистемність і формальна робота координаційного органу з питань будівництва вітрових електростанцій; непривабливість економічного середовища для залучення недержавних інвестиційних ресурсів для використання альтернативних джерел енергії; недоліки механізму стимулювання інвестицій у розвиток відновлювальної енергетики.

Виявлено протиріччя між енергетичними політиками України та країн Європейського Союзу в питаннях впровадження вітроенергетичних проектів. З’ясовано, що методика розрахунку «зеленого тарифу», яка застосовується в Україні з умовою обов’язкового дотримання вимог щодо розміру «місцевої складової» для об’єктів електроенергетики, гальмує розвиток використання альтернативних джерел

енергії. Невідповідність правил підготовки та реалізації вітроенергетичних проектів європейським стандартам, недосконаліть дозвільної системи визначені бар'єрами для інвестування у розвиток відновлювальної енергетики. Причини недієвості механізмів підвищення енергоефективності в Україні: недостатність заходів зі стимулювання підвищення енергоефективності, недосконаліть законодавчої бази, невідповідність потреб в паливно-енергетичних ресурсах реальним темпам економічного розвитку, недоліки нормативно-правової бази щодо використання бюджетних коштів, застарілість системи нормування витрат енергоресурсів, нестача досвіду інновацій, надмірне регулювання енергоринку, відсутність системної політики з підвищення енергоефективності, неефективність структурних реформ в енергетичному секторі, недосконаліть системи контролю та неякісний моніторинг стану енергозбереження, несприятливий інвестиційний клімат.

У результаті аналізу реалізації Регіональної програми підвищення енергоефективності Волинської області на 2011–2015 роки виявлено недостатній рівень впровадження енергозберігаючих проектів із причини відсутності механізму економічного стимулювання раціонального енергоспоживання. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу здійснено оцінювання впливу факторів на енергоефективність Волинської адміністративної області. Одержано кореляційну залежність енергоефективності Волинської області (y_1) від обсягів інноваційних витрат (x_1) та капітальних інвестицій (x_2):

$$y_1 = -0{,}173 + 0{,}163\, x_1 - 0{,}126\, x_2 \qquad (1).$$

Результати розрахунків свідчать, що з підвищенням інноваційних витрат у Волинській області на 1 млн. грн. її енергоефективність зросте на 163 тис. грн.

Обґрунтовано, що важливими умовами успішної реалізації державної політики підвищення енергоефективності є її інноваційне та інвестиційне забезпечення, а також посилення ролі регіональних органів влади та місцевих громад. Це можливо за наступних умов: збільшення їх самостійності; вдосконалення системи фінансування у напрямі збільшення коштів, які залишаються у розпорядженні регіональної та місцевої влади; залучення бізнесу та громадських організацій; забезпечення прозорості процесів енергопостачання й енергоспоживання; доступності інформації; організації контролю з боку громадських організацій за відповідністю тарифів, надійністю та якістю надання енергетичних послуг, охороною довкілля.

У третьому розділі **«Інноваційно-інвестиційне забезпечення підвищення енергоефективності національної економіки»** розкрито стратегічні напрями удосконалення механізмів підвищення енергоефективності національної економіки, обґрунтовано інноваційні підходи до управління енергоефективністю та визначено інвестиційні інструменти у цій сфері.

Аналіз реалізації Національної стратегії енергоефективності показав, що політика у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів здійснюється несистемно та не відповідає загальноєвропейській практиці державного регулювання енергоефективності. Не встановлено чітких критеріїв

застосування систем нормування витрат енергоресурсів та державної експертизи з енергозбереження, які є застарілими та не впливають на зниження енергоємності валового внутрішнього продукту.

Обґрунтовано необхідність поєднання системного підходу до процесу державного регулювання в сфері підвищення енергоефективності та реалістичного підходу щодо визначення потреб національної економіки в паливно-енергетичних ресурсах, нормування їх витрат й оптимізації енергоспоживання. Визначено стратегічні напрями удосконалення механізмів підвищення енергоефективності національної економіки (рис. 3).

Рис. 3 – Стратегічні напрями удосконалення механізмів підвищення енергоефективності національної економіки

Розроблено концептуальні засади управління енергоефективністю національної економіки як сукупності інституцій та інструментів, спрямованих на зменшення енергоємності валового внутрішнього продукту, що передбачає визначення та реалізацію стратегічних цілей, завдань і цільових пріоритетів енергоспоживання (рис. 4).

Рис. 4 – Механізм управління енергоефективністю національної економіки

Діюча система управління енергоефективністю характеризується фрагментарністю та потребує удосконалення. Запропоновано запровадження інноваційних підходів до управління енергоефективністю, а саме: застосування механізму державно-приватного партнерства та програми стимулювання інвестицій.

Оскільки практика впровадження державно-приватного партнерства в Україні перебуває на ранній стадії становлення, його розвиток у сфері енергоефективності потребує здійснення низки послідовних дій – спрощення нормативно-правової бази, удосконалення інституційного забезпечення, чіткого визначення повноважень органів влади з метою усунення дублювання їх функцій, фахової підготовки учасників, підвищення рівня їх мотивації, подолання корупції, гарантування захисту інтересів партнерів та їх обізнаності щодо переваг використання механізму державно-приватного партнерства. У свою чергу, програма стимулювання інвестицій у раціональне енергоспоживання передбачає застосування мотиваційних схем і стимулів; залучення на цій основі наявних матеріальних, фінансових і людських ресурсів, інвестицій; консультаційну підтримку; поліпшення нормативно-правової бази та інформованості тощо.

Виявлено, що інвестиційне забезпечення проектів і програм підвищення енергоефективності здійснюється, з одного боку, за допомогою прямого бюджетного фінансування, з іншого – регулюється ринком. В умовах дефіциту

бюджетних коштів інвестиційними джерелами реалізації заходів у сфері енергоефективності у роботі визначено міжнародні джерела, лізинг, удосконалення цінової політики. Виявлено, що основними перешкодами для залучення міжнародних кредитів виступають адміністративні бар'єри та надмірна бюрократизація системи управління енергоефективністю. Встановлено, що застосування лізингу в сфері підвищення енергоефективності, на відміну від банківського кредитування, дозволяє вигідно залучати інвестиційні ресурси в придбання необхідного обладнання та впровадження енергоефективних технологій виробництва і надання послуг.

Доведено, що викривлення цінових стимулів, інституційні перешкоди у створенні джерел самофінансування енергоефективних проектів, нерозвинена інфраструктура енергозбереження обумовлюють необхідність удосконалення цінової політики та механізму надання податкових і кредитних пільг підприємствам, які беруть участь у програмах підвищення енергоефективності. Запропоновано напрями вдосконалення цінової політики у паливно-енергетичному комплексі: зменшення впливу паливно-енергетичних підприємств на розподіл суспільних ресурсів, подолання асиметрії у державній підтримці окремих енергетичних підприємств за рахунок інших, обмеження монопольних зловживань та запобігання трансфертному ціноутворенню тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі узагальнення теоретичних здобутків та практики підвищення енергоефективності національної економіки вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає у поглибленні теоретико-методичних засад, розробці напрямів удосконалення інноваційного та інвестиційного забезпечення підвищення енергоефективності в Україні. Узагальнення та систематизація результатів дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Посилення уваги науковців та практиків до проблематики зниження енергоємності валового внутрішнього продукту обумовлює необхідність визначення сутності енергоефективності. Енергоефективність національної економіки запропоновано розглядати як об'єктивну економічну категорію, що характеризує якісний стан економіки країни, головним чинником підвищення якої виступає енергозбереження. Розкриття синергетичного ефекту заходів з підвищення енергоефективності національної економіки на основі врахування соціальних, економічних та екологічних інтересів суспільства дозволило розкрити енергоефективність як стратегічний пріоритет розвитку, запровадження чого сприятиме досягненню енергетичної безпеки та енергетичної незалежності країни.

2. Висвітлено, що реалізація механізмів підвищення енергоефективності національної економіки здійснюється на основі прямої, непрямої або опосередкованої та структурної економії паливно-енергетичних ресурсів за допомогою запровадження стандартизації, сертифікації, маркування, нормування, державного нагляду, енергопаспортизації, енергетичного аудиту. Державну політику енергоефективності запропоновано розглядати як систему, що базується на

інноваційно-інвестиційних механізмах, розробка та реалізація яких сприятиме ефективному споживанню паливно-енергетичних ресурсів.

3. Основними причинами недієвості державної політики енергоефективності в Україні визначено декларативність законів, недосконаліть механізмів державного регулювання, домінування галузевих і відомчих інтересів у процесі прийняття управлінських рішень, відсутність об'єктивної оцінки стану енергетичної безпеки та ефективного контролю за використанням бюджетних коштів. Їх врахування дозволить удосконалити процеси інноваційно-інвестиційного забезпечення заходів, спрямованих на підвищення енергоефективності національної економіки. Важливою складовою при цьому визначено використання зарубіжного досвіду та запровадження сучасних світових технологій управління енергоефективністю з використанням таких інструментів, як енергоаудит, енергоменеджмент, податкові пільги та інші преференції, практика добровільних угод. Урахування досягнень світового досвіду та налагодження міжнародного співробітництва у сфері підвищення енергоефективності дасть можливість здійснити інтеграцію енергетичної системи України в європейську мережу, забезпечити досягнення енергетичної безпеки тощо.

4. Доведено, що суттєве технологічне відставання базових галузей економіки від рівня розвинутих країн; високий рівень зношення технологічного та енергетичного обладнання; зменшення частки маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних технологій, освоєння інноваційної продукції обумовлюють високу енергоємність валового внутрішнього продукту України як енергодефіцитної країни. Тому запровадження сучасних інноваційно-інвестиційних механізмів підвищення енергоефективності національної економіки дозволить зменшити обсяги споживання паливно-енергетичних ресурсів та оптимізувати структуру енергетичного балансу України.

5. Недоліками державної політики розвитку відновлювальної енергетики в Україні визначено несприятливий інвестиційний клімат, недосконаліть механізму стимулювання інвестицій в альтернативні джерела енергії, застосування «місцевої складової» для об'єктів електроенергетики в процесі розрахунку «зеленого тарифу», невідповідність проектної документації європейським стандартам, відсутність чіткого стратегічного плану дій. Їх вирішення дозволить активізувати розвиток альтернативної енергетики в Україні як важливого засобу підвищення енергоефективності національної економіки.

6. Обґрунтовано, що висока енергоємність економіки України обумовлена факторами, що пов'язані з надмірним рівнем державного регулювання енергоринку та недосконалістю заходів зі стимулювання енергоефективності. Доведено, що застосування системного підходу до процесів реалізації державної політики енергоефективності та реалістичного підходу щодо визначення потреб національної економіки в паливно-енергетичних ресурсах і нормування їх витрат дозволить усунути причини недієвості механізмів підвищення енергоефективності в Україні. З огляду на визначення ролі державних, регіональних, місцевих органів влади і недержавних інституцій в управлінні енергоефективністю звернуто увагу на обов'язковість їх взаємодії у забезпеченні реалізації державних і регіональних програм підвищення енергоефективності.

7. Розкрито технологічні, структурні, економічні, нормативно-правові, організаційні, інноваційні напрями удосконалення механізмів підвищення енергоефективності національної економіки. Доведено, що їх запровадження потребує здійснення структурно-технологічної перебудови економіки України та використання адміністративних, нормативно-правових, економічних механізмів, що в цілому сприятиме ефективній реалізації Енергетичної стратегії України та досягненню її енергетичної безпеки.

8. Сучасним механізмом підвищення енергоефективності національної економіки визначено управління енергоефективністю на основі дотримання принципів законності, взаємодії та координації, системності, прозорості, цілісності, субсидіарності, партнерства, адаптованості, збалансованості, інноваційності тощо. Обґрунтовано, що використання сучасних інноваційних підходів до управління енергоефективністю сприятиме залученню інвестицій у цю сферу.

9. З метою удосконалення управління енергоефективністю запропоновано використовувати механізм державно-приватного партнерства, програму стимулювання інвестицій; покращити цінову політику у паливно-енергетичному комплексі; подолати асиметрію у державній підтримці окремих енергетичних підприємств за рахунок інших; обмежити монопольні зловживання; запобігати трансфертному ціноутворенню тощо. Запровадження цих інноваційно-інвестиційних механізмів дозволить подолати проблему дефіциту фінансового забезпечення заходів з підвищення енергоефективності національної економіки. Перевагами державно-приватного партнерства у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів визначено підвищення ефективності управління, залучення інвестицій, впровадження інноваційних рішень, передача технологій, розподіл ризиків між партнерами. Обґрунтовано необхідність розробки та реалізації програми стимулювання інвестицій у раціональне енергоспоживання, що сприяє залученню додаткових інвестицій у сферу підвищення енергоефективності.

10. В умовах дефіциту бюджетних коштів інвестиційними джерелами реалізації заходів з підвищення енергоефективності в Україні визначено міжнародні джерела, лізинг, удосконалення цінової політики. Доведено, що викривлення цінових стимулів, інституційні перешкоди у створенні джерел самофінансування енергоефективних проектів, нерозвинена інфраструктура енергозбереження обумовлюють необхідність удосконалення цінової політики та розробки й реалізації механізму надання податкових і кредитних пільг підприємствам, які беруть участь у програмах підвищення енергоефективності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України:

1. Бортнюк Т. Ю. Стратегічні пріоритети сталого енергозабезпечення України в умовах економічної кризи / Т. Ю. Бортнюк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. – №4. – С. 9–12 (0,19 др. арк.).

2. Бортнюк Т. Ю. Програмно-цільове управління сталим енергозабезпеченням регіону / Т. Ю. Бортнюк // Вісник Хмельницького

національного університету (економічні науки). – 2010. – №3, Т. 1 (151). – С. 17–19 (0,19 др. арк.).

3. Бортнюк Т. Ю. Пріоритети розвитку паливно-енергетичного комплексу Шацького адміністративного району / В. І. Павлов, Т. Ю. Бортнюк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. – №17. – С. 180–183. *Особистий внесок: досліджено та проаналізовано динаміку споживання енергоресурсів в адміністративному районі*. (0,2 др. арк.).

4. Бортнюк Т. Ю. Особливості сталого енергозабезпечення регіону в умовах євроінтеграції / Т. Ю. Бортнюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. пр. – Рівне : НУВГП, 2010. – Вип. 16 (№ 1). – С. 448–455 (0,33 др. арк.).

5. Бортнюк Т. Ю. Енергоефективність як базовий фактор сталого розвитку регіону / Т. Ю. Бортнюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. пр. – Рівне : НУВГП, 2010. – Вип. 16 (№ 4). – С. 348–356 (0,38 др. арк.).

6. Бортнюк Т. Ю. Енергозбереження як пріоритетний напрямок сталого енергозабезпечення регіону / Т. Ю. Бортнюк // Культура народов Причерноморья. – Симферополь : Таврический нац. ун-т им. В. И. Вернадского, 2010. – №183, Т. 2. – С. 70–73 (0,2 др. арк.).

7. Бортнюк Т. Ю. Оптимізація електроспоживання як важлива складова енергоефективності (на прикладі Волинської області) / Т. Ю. Бортнюк // Наукові праці Науково-дослідного фінансового інституту. – Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2012. – Випуск 4 (61). – С. 91–94 (0,25 др. арк.).

8. Бортнюк Т. Ю. Відновлювальна енергетика України / Т. Ю. Бортнюк // Економічний аналіз: зб. наук. пр. / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль : ТНЕУ ; вид-во «Економічна думка», 2013. – Вип. 12, ч. 1.– С. 51–55 (0,3 др. арк.).

9. Бортнюк Т. Ю. Участь органів місцевої влади у реалізації державної політики енергозбереження / Т. Ю. Бортнюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. пр.– Рівне : НУВГП, 2013. – Вип. 19 (№ 1). – С. 224–231 (0,33 др. арк.).

10. Бортнюк Т. Ю. Механізми реалізації державної політики енергоефективності в Україні / Т. Ю. Бортнюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. пр. – Київ, СЕУ / Рівне : НУВГП, 2014. – Вип. 20 (№ 3). – С. 193–201 (0,38 др. арк.).

Інші видання:

11. Бортнюк Т. Ю. Актуальні питання енергозабезпечення України / Т. Ю. Бортнюк // Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія,

практика: матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – С. 87–89 (0,12 др. арк.).

12. Бортнюк Т. Ю. Відновлювальні джерела енергозабезпечення як пріоритетні в умовах переходу до сталого розвитку регіону / Т. Ю. Бортнюк // Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – С. 529–532 (0,16 др. арк.).

13. Бортнюк Т. Ю. Ключові фактори сталого енергозабезпечення України / Т. Ю. Бортнюк // Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. – Харків : ХНУ ім. Каразіна, 2010. – С. 119–121 (0,1 др. арк.).

14. Бортнюк Т. Ю. Стратегічні напрямки в сфері енергозбереження регіону / Т. Ю. Бортнюк // Интеграционные приоритеты Украины в современном геоэкономическом пространстве: материалы Межд. науч.-практ. конф. – Симферополь : Таврический нац. ун-т им. В. И. Вернадского, 2010. – С. 17–21 (0,21 др. арк.).

15. Бортнюк Т. Ю. Розвиток енергозбереження – пріоритетний напрямок оптимізації практики господарювання / Т. Ю. Бортнюк // Теорія і практика сучасної економіки : матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. у 2 т. Том 1. – Черкаси : ЧДТУ, 2010. – С. 20–22 (0,12 др. арк.).

16. Бортнюк Т. Ю. Пріоритетні завдання державного управління паливно-енергетичним комплексом України / Т. Ю. Бортнюк // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. у 2 ч. Частина 1. – Тернопіль : ТНЕУ, 2011. – С. 146–148 (0,12 др. арк.).

17. Бортнюк Т. Ю. Енергозбереження як пріоритетний напрям сталого розвитку регіону / Т. Ю. Бортнюк // Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. у 3 т. Том 3. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – С. 17–18 (0,08 др. арк.).

18. Бортнюк Т. Ю. Перспективи транскордонного співробітництва України та ЄС в енергетичній сфері / Т. Ю. Бортнюк // Європейські інтеграційні процеси і транскорд. співробітництво: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – С. 199–202 (0,15 др. арк.).

19. Бортнюк Т. Ю. Загальна стратегія ЄС щодо підвищення енергоефективності економіки й соціальної сфери / Навколишнє середовище, енергетика, політика щодо сталого розвитку // Європейська інтеграція: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С. В. Федонюка, В. Й. Лажніка. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – С. 426–431 (0,33 др. арк.).

20. Бортнюк Т. Ю. Енергозбереження як один із головних напрямів нової енергетичної політики ЄС / Навколишнє середовище, енергетика, політика щодо сталого розвитку // Європейська інтеграція: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С. В. Федонюка, В. Й. Лажніка. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – С. 431–432 (0,13 др. арк.).

21. Бортнюк Т. Ю. Особливості соціально-економічного розвитку міста Луцька в умовах ринкової трансформації / Н. В. Павліха, Т. Ю. Бортнюк // зб. наук. пр. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. – С. 26–30. *Особистий внесок:*

досліджено та проаналізовано стан енергоспоживання в місті, запропоновано шляхи його оптимізації (0,2 др. арк.).

22. Бортнюк Т. Ю. Про державне регулювання розвитку відновлювальної енергетики України / Т. Ю. Бортнюк // Економічний і соціальний розвиток України в ХХ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. у 2 ч. Частина 1. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – С. 151–153 (0,18 др. арк.).

23. Бортнюк Т. Ю. Особливості розвитку відновлюваної енергетики в Україні / Т. Ю. Бортнюк // Матеріали VIII Міжн. наук.-практ. конф. у 3 т. Том 2. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – С.142–144 (0,12 др. арк.).

24. Бортнюк Т. Ю. Особенности развития возобновляемой энергетики Украины / Т. Ю. Бортнюк // Экономика и предпринимательство. – М., 2014. – №4 (ч. 2 (45–2)). – С. 117–121 (0,2 др. арк.)[1]

АНОТАЦІЯ

Бортнюк Т. Ю. Інноваційно-інвестиційні механізми підвищення енергоефективності національної економіки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне, 2015.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-методологічних засад і розробці інноваційно-інвестиційних механізмів підвищення енергоефективності національної економіки. У роботі розкрито сутність енергоефективності та її значення у національному господарстві. Визначено механізми реалізації державної політики енергоефективності в Україні. Проаналізовано світовий досвід використання інноваційно-інвестиційних механізмів підвищення енергоефективності економіки.

Здійснено оцінку енергоефективності економіки України та визначено особливості її забезпечення. Розглянуто сучасний стан та проведено аналіз розвитку відновлювальної енергетики в Україні. Виявлено причини та фактори недієвості механізмів підвищення енергоефективності. Проаналізовано вплив інвестицій та інновацій на енергоємність валового регіонального продукту. Обґрунтовано підвищення ролі регіональних органів влади і місцевих громад у забезпеченні реалізації державної політики енергоефективності.

Визначено стратегічні напрями удосконалення механізмів підвищення енергоефективності національної економіки, розроблено концептуальні засади управління енергоефективністю. Обґрунтовано інноваційні підходи до управління енергоефективністю та визначено інвестиційні інструменти у цій сфері.

[1] Наукове фахове видання іноземної держави, включене до міжнародних наукометричних баз РИНЦ, Agris

Ключові слова: енергоефективність національної економіки, енергозбереження, інноваційно-інвестиційні механізми підвищення енергоефективності, паливно-енергетичні ресурси, управління енергоефективністю.

АННОТАЦИЯ

Бортнюк Т. Ю. Инновационно-инвестиционные механизмы повышения энергоэффективности национальной экономики. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Национальный университет водного хозяйства и природопользования, Ровно, 2015.

Диссертация посвящена исследованию теоретико-методологических основ и разработке инновационно-инвестиционных механизмов повышения энергоэффективности национальной экономики. В работе раскрыта сущность энергоэффективности и ее значение в национальном хозяйстве. Определены механизмы реализации государственной политики энергоэффективности в Украине.

Обосновано, что повышение энергоэффективности национальной экономики должно быть обеспечено современной государственной политикой энергоэффективности, представляющей собой сложную систему, которую формирует комплекс инновационно-инвестиционных механизмов и рычагов, разработка и реализация которых будет способствовать эффективному потреблению энергии и энергетических ресурсов, причем энергосбережение определяется главным фактором повышения энергоэффективности. Изучен мировой опыт использования инновационно-инвестиционных механизмов повышения энергоэффективности экономики.

В рамках аналитической части осуществлена оценка энергоэффективности экономики Украины и выявлены особенности ее обеспечения, определены причины высокой энергоёмкости экономики. Анализ развития возобновляемой энергетики в Украине и эффективности реализации Комплексной программы строительства ветровых электростанций позволили выявить причины недостаточной действенности механизмов повышения энергоэффективности. Определено доминирующее влияние капитальных инвестиций и инноваций на энергоемкость валового регионального продукта, а также роль региональных органов власти и местных общин в обеспечении реализации государственной политики повышения энергоэффективности.

Определены стратегические направления усовершенствования механизмов повышения энергоэффективности национальной экономики, к которым относятся: технологические, структурные, экономические, нормативно-правовые, организационные и инновационные. Обоснована необходимость использования системного подхода к процессу государственного регулирования в сфере повышения энергоэффективности, а также реалистического подхода для определения потребности национальной экономики в топливно-энергетических ресурсах, осуществления нормирования их затрат и оптимизации энергопотребления.

Разработаны концептуальные основы управления энергоэффективностью национальной экономики и доказана необходимость его усовершенствования. С этой целью предложено использование таких инновационных подходов к

управлению энергоэффективностью, как внедрение государственно-частного партнерства и программы стимулирования инвестиций. В условиях дефицита бюджетных средств инвестиционными источниками реализации мероприятий в сфере энергоеффективности определены международная помощь, лизинг, усовершенствование ценовой политики.

Ключевые слова: энергоэффективность национальной экономики, энергосбережение, инновационно-инвестиционные механизмы повышения энергоэффективности, топливно-энергетические ресурсы, управление энергоэффективностью.

ANNOTATION

Bortnyuk T. Innovative Investment Mechanisms of Improving the Energy Efficiency of the National Economy. – The Manuscript.

The dissertation on obtaining of candidate's scientific degree in economic sciences according to the specialization 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne, 2015.

The research work deals with the theoretical and methodological basis and developing innovative investment mechanisms of improving energy efficiency of our national economy. The essence of energy efficiency and its importance in the national economy is revealed in this work. The mechanisms of state policy of energy efficiency in Ukraine are defined. World experience of using innovative investment mechanisms of improving the energy efficiency of the economy is analysed. The modent status and analysis of renewable energy in Ukraine is examined. The reasons and factors of uneffectiveness of mechanisms for energy efficiency are reflected. The strategic directions of mechanisms to promote energy efficiency of the national economy are defined. Innovative approaches to managing by energy efficiency investment are proved in this work.

Key words: energy efficiency of the national economy, energy conservation, innovative investment mechanisms, fuel and energy resources, energy efficiency management.